

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

וירא

(חלק כ שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלכות שיחות
שבוע פרשת וירא, ט"ט מרחשון, ה'תשפ"ה (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2024
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

וירא ג

ב. בכללות פרשת העקדה, אשר היא „כל קרן ישראל וזכותם לפני אביהם שבשמים, ולכן היא שגורה בפינו בתפלתנו כל היום”⁷ – ידועה⁸ השאלה:

למה מזכירים אנו „תמיד עקדת אברהם את יצחק, יותר מעקדת כל החסידים והקדושים שמסרו עצמם על קדושת השם יתברך, כגון ר' עקיבא וחבריו וכל הקדושים אשר בכל דור ודור”⁹? ובפרט שאצל אברהם „ה' דיבר בו קח נא”, משא”כ אותם „קדושים שמסרו נפשם על קדושת ה' גם כי לא דיבר ה' במ”¹⁰.

ואין די בתירוץ שמסירת נפש בנו בשרו על קידוש השם היא קשה ועמוקה הרבה יותר ממסירת נפש עצמו על קידוש השם¹¹ – שהרי אף בדור אחר, לאחר זמן רב, אירע הנסיון הידוע של „חנה ושבעת בניה”¹², וכמו שאמרה

א. בענין נסיון העקדה, שהיה העשירי מ„עשרה נסיונות (ש)נתנסה אברהם אבינו”², איתא בגמרא³, שכוונת דברי הקב”ה לאברהם „קח נא את בנך גוי”⁴, בלשון בקשה, היא – „ניסיתיך בכמה נסיונות ועמדת בכלך עכשיו עמוד לי בנסיון זה שלא יאמרו אין ממש בראשונים”.

וצריך להבין: מהו הטעם שאילו לא עמד אברהם בנסיון העקדה היו אומרים „אין ממש בראשונים”? הרי אין פירוש הדבר אלא שמסירת נפשו אינה במדה רבה כל-כך כפי הנדרש עבור נסיון העקדה; אבל אין מזה הוכחה שכל הנסיונות הקודמים, שעמד בהם אברהם, אין בהם ממש! ובפרט שנסיון העקדה היה נסיון קשה ביותר⁶.

(1) תרגום ירושלמי פרשתנו כב, א. פדר”א פל”א. מפרשי המשנה אבות פ”ה מ”ג. ובכ”מ.
(2) אבות שם.

(3) סנהדרין פט, ב. ועד”ז בתנחומא פרשתנו כב. פרש”י על הפסוק.
(4) פרשתנו כב, ב.

(5) ומה שפירש בערוך לנר ש„ראשונים” קאי על הנסים שעשה לו הקב”ה, שלא יאמרו שהיו חנם, לכאורה הוא דוחק גדול. ומובן שאין לפרש כן בפרש”י „פשוטו של מקרא” לבן ה’ למקרא.
(6) לכאורה יש לומר, ע”פ המבואר בכ”מ (ד”ה

זה היום תרצ”ד – סה”מ קונטרסים ח”ב ע’ 642. ובכ”מ. וראה גם לקו”ש ח”ב ע’ 378) שבנסיון העקדה ה’ שינוי טבע מדותיו, עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, עובד מיראה, דלא כטבעו, אברהם אהבי, שזה מגלה שגם (העבודה –) הנסיונות לפנ”ז היו לא מחמת טבעו. אבל אין זה מתרץ הקס”ד לומר ש„אין ממש בראשונים”, כי

גם אם ה’ זה מצד טבעו, הרי ה’ זה נסיון ובפרט – המס”נ בפועל באור כשדים. וראה לקמן בפנים.
(7) לשון האברבנאל כאן.

(8) ראה עיקרים מאמר ג’ פל”ו. אגה”ק סכ”א. סה”מ תרע”ח ע’ רפג. תפר”ח ע’ קב. ובכ”מ. וראה גם בית רבי פכ”ד (סא, ב) בהערה. פרי הארץ (לר”מ מהארצאדאק) פ’ וירא (ה, סע”א).

(9) ל’ העיקרים שם.
(10) אגה”ק שם. ועד”ז בכ”מ.

(11) ראה גם מאמרי אדמו”ר הזקן על פרשיות התורה (בראשית שמות) ס”ע קכח. ובכ”מ.

(12) ראה גיטין נו, ב (ובכ”מ): אשה ושבעה בני. ובמ”א (איכ”ר פ”א, נ. פס”ר פמ”ג. ועוד): מרים בת תנחום (נחתום. מנחם). „חנה” נזכר ביל”ש תהלים רמז תתעג, יוסיפון (פי”ט), אגרת

שהיה יכול להתנצל על זה ממנו בטענה אמיתית אם רצה" [ועפ"ז ביאר הר"ן²⁰ מה שנאמר כאן, "קח נא גוי" – לשון בקשה, כי היתה זו בקשה ולא הכרח];

משא"כ הקדושים שמסרו נפשם על קידוש השם בדורות שלאחרי זה – הם עשו כן מצד הציווי, ונקדשתי בתוך בני ישראל²¹.

אבל אין זה ביאור מספיק, שהרי [בנוסף לזה שדוחק לומר שכיון ש"הייתי יכול לומר כו" משום שהדבר נאמר בתורת בקשה, אזי אין זה הכרח: כאשר הקב"ה עצמו מבקש איזה דבר (ואפילו יהא הדבר באופן שניתן לדון ולטעון על כך), הרי זה "הכרח", ובפרט אצל אברהם – הנה עוד זאת],

גם מבין הקדושים הנ"ל היו כמה שמשירת נפשם על קידוש השם לא היתה ע"פ חיוב וציווי של תורה; ואדרבה – הם הוצרכו לחפש על כך היתר ע"פ הלכה, וכידוע השקלא-וטריא בזה²² אם הותרה מסירת-נפש במקום שע"פ דין, "יעבור ואל יהרג".

ד. וידוע הביאור בזה המובא בחסידות²³:

המעלה והחידוש של אברהם אבינו היו בכך שהוא היה הראשון שעמד בנסיון של מסירת-נפש, והרי – בלשון

חנה עצמה¹³: „אתה (אברהם) עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות"¹⁴; ועל-דרך-זה לאחר מכן בזמני השמד רח"ל היו מאורעות שבהם מסרו יהודים על קידוש השם לא רק את נפשם, אלא אף את ילדיהם וכו' כידוע¹⁵.

ג. בספר העיקרים¹⁶ הסביר, שתוכן החידוש שבעקדת יצחק היה בכך ש"לא נתערב בפעל העקדה שום צד הכרח כלל, כי אפילו מצות השם יתברך לא היתה מכרחת אותו, וזה דבר בארוהו רבותינו ז"ל¹⁷ על פסוק¹⁸ ה' יראה גו' אמר אברהם לפני הקב"ה רבוננו של עולם גלוי וידוע לפניך שבשעה שאמרת לי קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק והעלהו לי לעולה הייתי יכול לומר ולא כבר אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע¹⁹ ולא אמרתי כן אבל כבשתי רחמי ולא הרהרתי אחר מדותיך, שידמה מזה מפורש שאפילו מצד מצות השם יתברך לא היה אברהם מוכרח אחר

השמד להרמב"ם ד"ה המין (והסוג) השלישי במדרגת הנהרגים, מנורת המאור לר"י אלנקוה פרק התפלה הל' התעניות (כרך ב ע' 337); פרק התשובה הל' תשובה (כרך ג ע' 122). ועוד.

(13) גיטין שם. ועוד.

(14) וראה סה"מ תרע"ח ותרפ"ח שם שהביאו דוגמא מסיפור זה.

(15) ראה בפרטיות בספרי קורות תקופות ההם. קינות לט"ב ד"ה חרירשו ממני. ועוד. ב"י לטויו"ד סקנ"ז בבדק הבית: ומעשה ברב אחד כו'. ובכ"מ.

(16) שם.

(17) בר"פ נ"ו, י (בשינוי לשון). וראה גם פרש"י פרשתנו כב, יב. ועוד.

(18) פרשתנו כב, יד.

(19) שם כא, יב.

20 דרשות הר"ן הדרוש הששי (ע' קה ואילך). פירוש הר"ן עה"ת על הפסוק.

21 אמור כב, לב. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה. וראה הנסמן בלקו"ש (וסה"מ) שבהערה 33.

22 ראה טור ושו"ע יו"ד ר"ס קנז. ובנ"כ שם.

23 סה"מ תרע"ח ותפ"ח שם. לקו"ש ח"י ע' 46.

46. וראה גם קומץ המנחה (למהרא"ל צונץ) פ' אמור (עו, ב). בית רבי שם. ועוד.

(היד), ספר הלכות²⁹ – „בקש המלך להורגו ונעשה לו נס“.

– ויתירה מזו: לכאורה, בנסיון ד„אור כשדים“ היה אף יתרון לגבי נסיון העקדה, שהרי נסיון העקדה היה ע"פ דיבור ה' („ה' דיבר בו“); משא"כ הנסיון דאור כשדים –

ומאחר שענין העקדה לא היה המאורע הראשון של מסירת־נפש (ואפילו לא אצל אברהם עצמו) – הדרא קושיא לדוכתא: מהו תוכן מעלתו המיוחדת של נסיון העקדה?

ה. ויובן בהקדם ביאור החידוש שבענין המסירת־נפש בכלל:

מביאור זה³⁰, שאברהם פתח את הצינור (– דבר המביא מים וכיוצא בזה ממקום אחד למקום אחר) של מסירת־נפש בעולם, מובן, שלולא זאת לא היתה המציאות של מסירת־נפש בעולם.

וההסברה בזה: מסירת־נפש פירושה ביטול היש והמציאות. ואילו „נברא“ פירושו – שהבורא ברא יש ומציאות. ומובן, שאין נברא יכול (בכח עצמו) להגיע אל מה שלמעלה מן המציאות³¹, על־דרך הכלל, „אין חבוש מתיר עצמו כו“³². ולפיכך בהכרח שיבוא כח

הידוע²⁴ – „כל ההתחלות קשות“. אבל לאחר שפתח אברהם את צינור המסירת־נפש, נמשך בעולם הכח למסירת־נפש²⁵, ולכן מכאן ולהבא הדבר בא בנקל הרבה יותר, כיון שאין צריך אלא להוציא ולהביא זאת מן הכח אל הפועל²⁶.

אך אינו מובן:

ענין המסירת־נפש בפועל נמשך ע"י אברהם איבנו עוד קודם לנסיון העקדה – בנסיון אור כשדים²⁷, כאשר העמיד אברהם את עצמו בסכנה מתוך מסירת־נפש, על־מנת להכחיד כל מיני עבודה זרה ולפרסם אלקות בעולם²⁸, עד אשר – כמו שהביא גם הרמב"ם בספרו

24) מכילתא ורש"י יתרו יט, ה. תוד"ה פסיעה תענית י, ב.

25) „והגם דכח המס"נ הוא בעצם הנשמה כנודע, הנה זהו סתום ונעלם מאד, ולולא המס"נ דאאע"ה לא ה' ענין המס"נ“ (סה"מ תרע"ח שם. ועד"ז בתפר"ח שם).

26) וצ"ע איך מתאים ביאור זה עם מ"ש באגה"ק שם שמעלת העקידה היא הזריזות. וראה לקו"ש שבהערה 28. לקמן הערה 47.

27) ראה פדר"א פכ"ו. ועוד.

28) וראה שיחת חגה"פ תש"ג (לקו"ד כרך ג' תמ, ב. ספר השיחות תש"ג ע' 94) שפתיחת הצנור דאברהם היתה במס"נ דאור כשדים. וכן מפורש בד"ה פדה בשלום תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' פג): וכאשר השליכו אותו לכבשן האש לא חשב למס"נ כי הוא עשה עבודתו ובוזה פתח הצנור דמס"נ אל הבאים אחריו. וכן משמע בספר השיחות תש"ב ע' 30 (היום יום ג' מ"ח) שהמס"נ שהוריש אברהם לכל ישראל היא מסירת נפשו על פירסום אלקות בעולם, שזה ה' באור כשדים. וראה גם לקו"ש ח"י ע' 205. ח"י"ג ע' 209 והערה *2. אבל בסה"מ תרע"ח ותפר"ח שם, ענין פתיחת הצנור הוא ביאור על זכירת העקדה.

29) ה' ע"ז פ"א ה"ג.

30) ראה סה"מ תרע"ח ותפר"ח שם. וראה מאמרי אדה"ו על פרשיות התורה שם ע' קל. ובכ"מ. ולהעיר מתניא פי"ח. סה"מ תש"ט ע' 121 ובהנסמן שם.

31) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 300 (וש"ג). ועוד.

32) ברכות ה, ב.

אברהם עולה מכבשן האש. ובהמשך תערי"ב ח"א ע' תמג שזהו בחי' „ביטול המהות“.

(* ולהעיר מב"ד פל"ד, ט: וירח ה' .. ריחו של

במציאותו; או לצד השלילה: אם לא ישיג ענין מסוים, אזי „למה לו חיים“, ובדוגמת „עלה טינא בלבו“³⁷, נצחנות, וכפרט – במלך³⁸ וכיוצא בזה.

אמיתת הענין של מסירת־נפש היא, שהאדם מוסר את ה„נפש“, את ה„אני“ – הוא נותן את עצמו לגמרי לקב"ה, במסירה ונתינה שלמעלה מכל מיני החשבונות של השכל או הרגש וכיוצא בזה; האדם בטל לגמרי לקב"ה, באופן שמציאותו הפרטית אינה תופסת מקום כלל.

ו. ויש לומר, שבגילוי (כלי שום ספק) בעולם היה זה החידוש והעילוי שבנסיון העקדה לגבי הנסיון דאור כשדים:

תוכן המסירת־נפש באור כשדים היה, שאברהם מסר נפשו עבור פרסום האמונה בה' בעולם, ולכן יכול להיות קא־סלקא־דעתך „בעולם“ שמסירת־נפשו היתה ע"פ חשבון דקדושה: הכרתו הפנימית בהכרח להאיר את העולם שהיה „משמש באפלה“³⁹ היתה בחוזק רב כל־כך, עד שלא התחשב בשום מונע, ומסר נפשו על כך*³⁹.

משא"כ ענין העקדה (מצד עצמו) לא נמצא בו שום דבר מלבד זה ש„וירא אלקים אתה“, ולפיכך מסר אברהם את נפשו;

[לא היה בכך אפילו ענין של פרסום בעולם עד כמה עמוקה היא מדת

„ממקום אחר“ – כדי שתהיה האפשרות להגיע לידי מסירת־נפש.

ולכאורה תמוה: את ענין המסירת־נפש מוצאים אנו גם באומות העולם [בנוסף לזה שישנה סברא³³ שגם בן נח מצווה על קידוש השם]. היו כמה מאורעות (להבדיל) שגויים התיירו עצמם למיתה עבור אמונותיהם³⁴ ודעותיהם וכי³⁵.

וי"ל ההסברה בזה³⁶:

עצם הדבר שאדם מוכן למסור חיי נפשו למען הקב"ה, עדיין אין בו בירור שהיתה זו אמיתת הענין של (מסירת־נפש ו)ביטול המציאות. יתכן שאדם זה מסר נפשו כיון שמסקנתו ע"פ שכל וחשבון היתה שהדבר כדאי עבורו יותר מהמשך חיו, ועי"ז יבוא לו ריוח גדול יותר.

ומסירת־נפש המיוסדת לגמרי על „חשבון“, כנ"ל, אפשר שתהיה (להבדיל) גם אצל אומות העולם – דהיינו שהאדם סבור שע"י „מסירת־נפשו“ הוא ירויח, והדבר יגרום תוספת

33 ראה מנחת חנוך מצוה רצו (ע"פ פרשי' סנהדרין עד, ב). אבל ידוע פס"ד הרמב"ם (הל' מלכים פ"י ה"ב). וכ"כ בס' חסידים סרי"ט. ומפורש הוא בירוש' שביעית פ"ד ה"ב (ושלא לאפושי מחלוקת בין הירושלמי לבבלי – משמע מהירוש' כתוס' בבבלי שם). וצ"ע שלא הביא בכס"מ לרמב"ם שם. ואכ"מ. וראה הערה בסה"מ תש"ט שם (לקו"ש ח"ב ע' 212 ואילך).

34 ראה גם המשך תרס"ו ע' רסו.

35 מש"כ (ראה יב, לא): את בניהם גוי' ישרפו באש – י"ל שהוא מפני אכזריות (ע"ד מחז"ל בעורב – עירובין כב, א), שהרי הם ההיפך מרחמנים וגמ"ח. וראה תניא ספ"א.

36 ראה תו"א קכ, סע"ד ואילך. אוה"ת מג"א ע' סא. ס' הלכותים (צ"צ) ערך מ"ס. ויש"נ.

37 סנה' עה, א.

38 ראה ד"ה באתי לגני תש"י פי"א.

39 ראה ב"ר פ"ב, ג.

*39 להעיר מפרשת דרכים דרוש א' וב' אי אברהם ה' מחוייב במסנ"פ דאור כשדים, ואם ה' מותר לו למסור נפשו.

ז. ע"פ כל הנ"ל מובנים גם דברי הגמרא „שלא יאמרו אין ממש בראשונים“:

אם לא יעמוד אברהם בנסיון העקדה חלילה, אזי „יאמרו“ ויעלו אחרים בדעתם שעמידתו בנסיונות הקודמים היתה מפני שהדבר היה בהתאם לשכלו דקדושה, ואילו לגבי מסירת הנפש ממש, עצם וממשות הנפש – הנה (על-כל-פנים) „איני יודע“⁴⁶.

ועמידתו בנסיון העקדה הוכיחה למפרע שגם עמידתו בנסיונות ה„ראשונים“ היתה במסירת-נפש ממש, בהתמסרות מוחלטת ובתכלית הביטול⁴⁷.

ח. וזהו גם הביאור בכך ש„פתיחת הצנור בעולם“ למסירת-נפש היתה בנסיון העקדה, ולא ע"י הנסיון דאור כשדים:

„פתיחת הצנור“ למסירת-נפש

זה מורה עוד יותר על ענין המס"נ בלי חשבון, גם לא החשבון של קיום ציווי ה'.
(46) ראה לקו"ת ויקרא (בהוספות נ, סע"ד). מאמרי אדה"ז הקצרים ע' שט – נעתק (עם הגהות) באוה"ת ר"פ פינחס ורד"ה אך בגורל תרכ"ו. רד"ה אשרנו תרפ"ח ותרצ"ו (בסה"מ קונטרסים ח"ב). ובביאור מאמר ריב"ז איני יודע כו' בכ"מ.

(47) עפ"ו אולי יש לתווך הביאור הנ"ל עם המבואר באגה"ק שם, שמעלת אברהם בעקדה היתה הזריזות, ולא ניחא לי תירוץ זה ד„פתיח“, ונת' במ"א (לקו"ש שבעה ע"ה 28) שהוא משום שפתיחת הצנור היתה בנסיון דאור כשדים – ולכאורה: א) הרי הנסיון דאור כשדים אינו דומה לנסיון העקדה, כנ"ל בפנים. ב) הרי מפורש במאמרים הנ"ל שפתיחת הצנור היא ביאור הזכרת העקדה –

אלא, שע"י נסיון העקדה נתברר למפרע, שגם המס"נ דאור כשדים היא מס"נ אמיתית.

ההתמסרות שצריכה להיות לקב"ה, כי (כדברי האבן-עזרא⁴⁰) „בשעה שעקד בנו לא היו שם אפילו נעריו“⁴¹.

ואדרבה, כמבואר במקום אחר⁴², לכאורה היה הדבר בסתירה לענין פרסום אלקותו יתברך בעולם: ע"י העלאת יצחק לעולה היה „העיקר ששתל אברהם נעקר“⁴³, ולא היה כל המשך ח"ו לענין פרסום אלקות [בעולם];

כל ענין המסירת-נפש דעקדה לא היה אלא – משום שכן רצה וביקש הקב"ה⁴⁴, ולפיכך עשה זאת אברהם.

וזה היה תוכן המעלה והחידוש שבנסיון העקדה שעמד בו אברהם: המסירת-נפש שבעקדה היתה באופן שאינו מתיישב כלל בשכל; לא היה בזה אלא רצון הקב"ה ותו לא, וממילא – ביטול המציאות בתכלית⁴⁵.

(40) פרשתנו כב, א. ועד"ז ברד"ק כאן. עקדה

שער כא.

(41) בראב"ע שם שדעת הרס"ג (וכ"ה דעת הרמב"ם במו"נ ח"ג פכ"ד. בחיי כאן. אברבנאל כאן. ועוד) שנסיון העקדה הי' „להראות צדקתו לבני אדם“. אבל עכצ"ל הכוונה בזה „להודיע לדורות הבאים כו"ל (לי' הרד"ק כאן. וראה גם עקדה שם (קסט, סע"א)), כי גם להרס"ג לא היו שם אפילו נעריו (כמ"ש בראב"ע שם. וכ"כ במו"נ שם).

(42) לקו"ש הי"ח ע' 322.

(43) לי' הרמב"ם הלי' ע"ז שם (לגבי מצב בני"ב במצרים). ואף שגם בנסיון דאור כשדים אם לא הי' אברהם ניצול ח"ו, לא הי' המשך לפירסום שמו של הקב"ה, מ"מ (נוסף לזה שאי"ז דומה לעקדת עיקר שכבר נשתל, הרי) שם המס"נ גופא מביאה פירסום אלקות, משא"כ כאן, כנ"ל בפנים. (44) וי"ל שזהו ניחנת הכת מהבורא, שנמשך ע"י הצינור ופתיחתו שע"י אברהם.

(45) וי"ל שזהו טעמו של הר"ן שפי' „קח נא“ שהוא רק לי' בקשה ולא לי' ציווי (כנ"ל ס"ג) – כי

„טוב לומר בכל יום פרשת העקידה כו' וגם כדי להכניע יצרו לעבוד השם יתברך כמו שמסר יצחק נפשו” –

דלכאורה: איך יתכן לדמות את עבודתו של כל יהודי „להכניע יצרו לעבוד השם יתברך” לזה ש„מסר יצחק נפשו”, שהיה מסירת־נפש בתכלית השלימות, כנ”ל?

אלא – זהו לפי שעי”ז שפתח אברהם את הצינור למסירת־נפש ממש, הנה כל עבודה של יהודי, אשר זרע אברהם הוא, בנו ויורשו של אברהם – „מורשה קהלת יעקב” – היא „להכניע יצרו לעבוד השם יתברך כמו שמסר יצחק נפשו”: עבודה זו היא כאילו אברהם מוליכו עתה אל העקדה ממש, לפי שכן הוא הרצון האמיתי של כל יהודי – למסור עצמו ממש לקב”ה.

(משיחות ש”פ וישב תשל”א,

ש”פ מסור”מ תשל”ה)

ענינה, שאברהם אבינו הוריש לבני ישראל את כח המסירת־נפש ממש – מסירת־נפש אמיתית, כך שזהו הרצון האמיתי של יהודי, „לרצונכם” ממש⁴⁸. ולכן, כאשר יהודי מוסר נפשו למען הקב”ה, אפילו באופן שבחיצוניות אפשר לטעון שהדבר נעשה מתוך חשבון – הרי זו באמת (לא מסירת־נפש ע”פ חשבון, אלא) מסירת־נפש ממש, ובזאת מוסר יהודי את כל הממשות⁴⁹ שלו לקב”ה, למעלה מכל חשבון, כמו בנסיון העקדה.

והדברים מגיעים עד כדי כך, אשר, כמו שהביא רבינו הזקן בשולחנו⁵⁰,

(48) ראה רמב”ם הל’ גירושין ספ”ב.

(49) וי”ל כולל עצם נפח”א – חלק אלקה

ממעל ממש.

(50) או”ח מהד”ק ס”א ט”י.

